

СУДОУСТРІЙ, ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 347.965.4

Слива Л. В.,

*аспірант кафедри нотаріального і виконавчого процесів та адвокатури
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

МЕТОДОЛОГІЯ ЗДІЙСНЕННЯ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ РОБОТИ АДВОКАТОМ

METHODOLOGY FOR ADVISING A LAWYER

Статтю присвячено аналізу методів, які використовуються адвокатом при здійсненні консультативної діяльності. Автором надаються визнання понять методології адвокатської діяльності та методології консультативної роботи адвоката, пропонується новий підхід до класифікації зазначених методів. Автором обґрунтовується комплексне застосування різноманітних методів на кожному етапі здійснення консультування адвокатом.

Ключові слова: адвокат, консультування, методи, адвокатська діяльність, методологія.

Статья посвящена анализу методов, которые используются адвокатом при осуществлении консультативной деятельности. Автором предоставляются определения понятий методологии адвокатской деятельности и методологии консультативной работы адвоката, предлагается новый подход к классификации указанных методов. Автором обосновывается комплексное применение различных методов на каждом этапе осуществления консультирования адвокатом.

Ключевые слова: адвокат, консультирование, методы, адвокатская деятельность, методология.

The article is devoted to the analysis of the methods used by counsel in the process of advisory activities. The author provides recognition of the concepts of the methodology of advocacy and the methodology of attorney counseling, proposes a new approach to the classification of these methods. The author justifies the complex application of various methods at each stage of counseling by an attorney.

Key words: attorney, consulting, methods, advocacy, methodology.

Постановка проблеми. Як зазначається в наукових працях та дослідженнях – на початок ХХІ століття у світі нараховувалось близько 4 мільйонів адвокатів, з них 450 тис. – з країн Європейської спільноти та 3,5 мільйони – решта країн. Важко переоцінити роль адвоката, адже, як зазначається в Кодексі адвокатської поведінки, затвердженим ССВЕ 2012 року, у суспільстві, що цінує верховенство права адвокат відіграє особливу роль. Адвокат стоїть на межі забезпечення справедливого правосуддя та реалізації прав та свобод людини та громадянина.

Проте, перш ніж розпочати свою роботу з клієнтом, адвокату слід ознайомитись з суттю правового конфлікту, зібрати якомога більше інформації щодо нього та прийняти важливе рішення щодо подальших дій стосовно захисту та/або відновлення порушених прав клієнта. Консультативна робота адвоката є окремим, особливим видом адвокатської діяльності, що реалізується за допомогою властивих лише їй методів та методик.

Аналіз досліджень та публікацій з даної теми. Окремим аспектам консультативної діяльності адвоката, як важливому виду адвокатської діяльності присвячені окремі роботи Бандурки О., Булакової К., Воскобітової Л., Гусарева С., Деханова С., Зейкана Я., Єлова В., Карамушки Л., Ларіонової М., Макарова С., Мартинюка С., Самолюка В., Скабеліної Л., Сливки С., Орловської І., Турченюка О., Фурси С., Ходжаєвої К. Методам та методиці здійснення юридичної діяльності присвячено окремі роботи С. Гусарева, О. Даниляна, А. Машкова, П. Рабіновича, А. Хрідочкіна. Проте, наразі відсутні комплексні дослідження, присвячені методиці здійс-

нення адвокатської діяльності загалом, так консультативної роботи адвоката зокрема.

Завданнями даної статті є формування поняття методології здійснення адвокатської діяльності та консультативної роботи адвоката, проаналізувати методи, що доцільно використовувати адвокатом при здійсненні консультативної роботи та здійснити їх класифікацію.

Виклад основного матеріалу. Методологія консультативної роботи адвоката недостатньо висвітлена у вітчизняній та закордонній літературі, присвяченій особливостям консультативної роботи як виду адвокатської діяльності. Натомість, залежно від мети, що має перед собою адвокат при здійсненні консультування, залежить вибір методів, що допоможуть найбільш ефективно її досягти. В даному випадку «ефективно» означає не тільки найшвидше та з найменшими фінансовими затратами, але і дозволить найбільш повно захистити порушені/спростовувані права клієнта.

Як зазначає А.В. Хрідочкін, свідоме застосування науково обґрунтованих методів є головною умовою одержання нових вірогідних знань [9, с. 254]. І саме в процесі консультативної роботи адвокатом здійснюється пошук цих нових знань, зокрема і щодо формування правової позиції у справі. Методологія, на думку О.В. Сурілова, належить до найбільш актуальних і складних проблем не лише юридичної науки, але і юридичної практики [7, с. 47]. Дійсно, у великій мірі методи, які використовує адвокат у своїй практиці, впливають на отриманий кінцевий результат. Вони дозволяють не тільки віднайти вірну правову норму, що підлягає застосуванню, і розтлумачити її, але і передбачають шляхи пошуку адвокатом інформації для формування правової позиції

у справі. Слушно зазначав І.П. Павлов про те, що при хорошому методі й не дуже талановитий чоловік може зробити багато. А при поганому методі й геніальна людина буде працювати даремно і не отримати цінних, точних даних [8, с. 133]. Саме тому адвокату важливо при наданні консультацій та підготовці до них застосовувати методи, що найбільш повно дозволяють реалізувати мету консультування.

При здійсненні професійної діяльності, адвокатом застосовуються різні методи, що були розроблені наукою. Проте не всі з них можливо застосувати в адвокатській діяльності, саме тому можна говорити про наявність системи методології адвокатської діяльності. Під **методологією адвокатської діяльності** пропоную розуміти систему засобів, способів, що їх використовує адвокат з метою досягнення цілей діяльності. У свою чергу кожний вид адвокатської діяльності має на меті досягнення різних цілей, потребує досягнення різних видів знання в процесі. Саме тому варто говорити про те, що кожному виду адвокатської діяльності властива своя методологія, тобто та система методів, що використовуються для досягнення конкретних цілей. Щодо **методології консультативної роботи адвоката**, то під даним поняттям пропоную розуміти систему методів, що використовуються адвокатом для досягнення цілей консультативної роботи.

Отже, говорячи про методологію адвокатської діяльності, пропоную розглядати наступні групи методів: методи консультативної діяльності адвоката; методи здійснення захисту в кримінальному провадженні; методи здійснення захисту особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення; методи здійснення представництва перед третіми особами; методи складання документів правового характеру; методи надання правової допомоги свідку; методи надання правової допомоги потерпілому; методи надання правової допомоги під час виконання та відбування кримінальних покарань.

Дана класифікація методів не заперечує загальноприйнятої класифікації, а лише дозволяє розширити розуміння цієї категорії. Так, в кожній з даних видів груп методів можуть бути й загальні методи, що обумовлюють підходи розуміння адвоката до загальних правових категорій як «закон», «право», «верховенства права» тощо. В кожній зі згаданих груп можна зустріти й формально-логічні методи, і методи емпіричного та теоретичного пізнання. Проте, вони об'єднанні у відповідні групи залежно від того завдання, що стоїть перед адвокатом в процесі надання правової допомоги в рамках конкретного виду адвокатської діяльності.

Говорячи про методологію здійснення консультативної діяльності адвокатом, варто нагадати, що консультування є процесом стадійним. Кожна зі стадій консультування має на меті виконання відмінних завдань, реалізація яких дозволить досягти виконання головного завдання консультативної роботи – надання якісної правової допомоги особі, що звернулась до адвоката. Саме тому, я пропоную розглядати методологію консультативної діяльності адвоката як

комплекс методів, тобто складне структурне утворення, що складається з наступних груп методів:

- 1) методи збору інформації по справі;
- 2) методи оцінки обставин справи та нормативно-правової бази;
- 3) методи формування правової позиції у справі.

Отже, пропоную детальніше розглянути методи, що використовуються у кожній з груп та дозволяють досягти завдань, що стоять перед кожною стадією консультування.

Методи збору інформації по справі – дана категорія методів об'єднує наступні стадії консультування:

- підготовча стадія консультування;
- інтерв'ю;
- збір інформації у справі.

Всі зазначені стадії одним зі своїх завдань мають надання адвокату найповнішої інформації про обставини справи: шляхом опитування клієнта і з його слів, шляхом аналізу документів тощо.

На даних етапах консультування адвокатом можуть застосовуватись наступні методи досліджень: психологічні методи; метод аналізу; метод синтезу; аксіоматичний синтез.

Психологічні методи засновуються на методах практичної психології.

Застосування даних методів є важливим для адвоката на підготовчій стадії консультування, коли необхідно встановити психологічний контакт з клієнтом. В процесі консультування, як зазначають науковці, поведінка адвоката та клієнта відбувається в рамках реалізації конкретних рольових моделей. В процесі спілкування адвоката з клієнтом використовують вербальні (слова) та невербальні (міміка, жести) засоби спілкування. Безперечно, метою адвоката, перш ніж розпочати безпосередній процес консультування, є налагодження довірчої атмосфери. Встановленню довірчих стосунків сприяє професійна компетентність, порядність та доброзичливість адвоката. Демонстрація адвокатом співчуття, як і інші прояви емпатії, завжди також підсилять позицію адвоката в процесі встановлення психологічного зв'язку з клієнтом. Важливо пам'ятати, що процес встановлення психологічного контакту з клієнтом частково розпочався ще до того, як останній переступив поріг кабінету адвоката. На це впливає те, що встановленню довіри до професіонала також впливає репутація адвоката, адже досить часто клієнти звертаються до адвоката за порадою тих осіб, яким довіряють.

Також на підготовчій стадії встановлення психологічного контакту з клієнтом адвокатові необхідно потурбуватись про просторову організацію спілкування. Психологи розрізняють чотири типи розміщення сторін при спілкуванні: незалежна позиція, конкурентно-оборонна, кутова та позиція ділової взаємодії.

Незалежну позицію займають люди, що не бажають взаємодіяти. Це виражається у зайнятті місць по різні сторони столу, але не навпроти одне одного, тим самим показуючи незацікавленість як одне в одному, так і у спільному результаті. Очевидно, що дана позиція є абсолютно непринятною для побудови спілкування з клієнтом для адвоката [5, с. 115].

Конкурентно-оборонна позиція – це положення адвоката та клієнта одне навпроти одного за одним столом. Така позиція підкреслює суперництво, адже стіл стає своєрідним бар'єром, що не сприяє встановленню психологічного контакту [5, с. 116].

Кутова позиція – позиція, коли адвокат та довіритель займають суміжні сторони стола. Як показують дослідження психологів, така позиція є найоптимальнішою для організації консультування. Вона сприяє постійному зоровому контакту, надає простір для жестикуляції, спостереження за реакцією співбесідника [5, с. 116-117].

Позиція ділової взаємодії ідеальна для людей, що працюють разом. Особи сидять разом на одній стороні столу. Для організації консультативного процесу така позиція не буде зручною, проте є ідеальною, коли адвокат виступає захисником на судовому засіданні або при представленні інтересів разом з клієнтом перед контрагентами. Дана позиція демонструє єдність адвоката та довірителя [5, с. 117]. Все це потрібно використовувати адвокату для побудови ефективної взаємодії з клієнтом.

Аналіз – метод, за якого цілісний предмет розкладається на складові частини з метою його вивчення [2, с. 152-153].

Так, у складних, багатоепізодних справах, адвокат може розглядати правову подію як систему взаємопов'язаних елементів, аналізуючи кожен окремо. Закінчивши аналіз попереднього переходити до наступного. Метод аналізу органічно пов'язаний з методом **синтезу**, що полягає у поєднанні раніше виділених частин предмета в одне ціле [2, с. 153]. Отже, адвокат, проаналізувавши складові частини правової ситуації, з якою до нього звернувся клієнт, поєднає їх в одну систему, встановлюючи між складовими ситуації взаємозв'язки, що дозволяє оцінити її в комплексі.

При дослідженні правових явищ адвокатом також може бути застосований **аксіоматичний метод**. Вперше даний метод був застосований у математиці, проте наразі є відносним до багатьох наукових досліджень. При аксіоматичному методі задається набір вихідних становищ (аксіом), що не потребують доказу, а потім із них будується система висновків.

Методи оцінки обставин справи та нормативно-правової бази застосовуються, коли зібравши найповнішу інформацію у справі адвокат переходить до наступних стадій консультування, а саме аналізу обставин справи та нормативно-правового аналізу справи.

Завдання, що стоїть перед адвокатом за наслідками реалізації даних стадій є, на сам перед, правовий аналіз правової ситуації, що склалася. Вони є підґрунтям для формування правової позиції у справі. На даних стадіях адвокатом використовуються наступні методи: метод угруповання; формально-логічний метод; метод узагальнення; метод аналогії; метод тлумачення; метод прогнозування; системний метод; структурний метод; метод порівняння; поведінковий метод.

Використання методу угруповання дозволяє сукупність фактів, що досліджуються, розподілити на окремі якісно однорідні види. Здійснюючи аналіз фактичних обставин справи, адвокату необхідно

сформуванню юридичний склад правової ситуації, наповнивши кожен з його елементів відповідними фактами об'єктивної реальності. Важливим є також групування юридичних фактів. Зокрема це допоможе адвокату визначитись які факти є абсолютними та не викликають сумнівів, а щодо яких така впевненість відсутня. Крім групування фактичних обставин, де використання методу групування видається очевидним, даний метод використовується адвокатом і під час позиціонування фактичних обставин. Аналізуючи обставини справи адвокатом застосовується, безперечно, і **формально-логічний метод**, що полягає у застосуванні наступних законів:

– **закон тотожності**. Означає, що якщо твердження істинне, то воно істинне. Тобто одна і та ж думка, висловлена різними словами та способами буде залишатись істиною.

– **закон несуперечності**. Говорить про те, що твердження і заперечення одного і того ж явища не можуть обидва бути істинними. Забезпечує послідовність мислення, оскільки дві протилежні думки не можуть бути одночасно істинними.

– **закон виключеного третього**. Говорить про те, що кожне твердження є або правильним, або неправильним. Третього варіанту немає.

– **закон достатньої підстави**. Жодна думка не може бути визнана істиною без достатньої підстави. Нічого не можна сприймати на віру, всі умовиводи мають ґрунтуватись на вірогідних фактах і раніше доведених положеннях [3].

Застосування даного методу є також доцільним і при формуванні правової позиції у справі.

В процесі аналізу обставин справи адвокатом також може застосовуватись **метод узагальнення**, в результаті застосування якого встановлюються загальні властивості й ознаки об'єктів, шляхом переходу від конкретного або менш загального поняття і судження до більш загального поняття або судження. Так, на підставі аналізу судових рішень за аналогічних справ адвокат може здійснити узагальнення судової практики та надалі одразу використати наступний метод – **прогнозування**, що полягає у можливості передбачити розвиток того чи іншого об'єкта або явища на основі відомих закономірностей. Використання даного методу також не обмежується лише стадією аналізу обставин справи, в повній мірі він розкривається на стадії формування правової позиції, коли виникає потреба передбачити результати реалізації тієї чи іншої позиції у справі.

Аналізуючи нормативно-правову основу справи адвокатом може також застосовуватись метод **аналогії**, що полягає у здійсненні висновку про об'єкти чи явища на основі їх подібності в інших ознаках. Найчастіше в даному контексті мова іде про аналогію права та аналогію закону. Сучасний світ та відносини, що у ньому виникають розвиваються надзвичайно швидко. Вже зараз, наприклад, електронний підпис та електронні документи – невіддільна частина чинної правової реальності, чого не було ще 5 років тому. Навіть найдосконаліша система законодавства, як зазначає Н. Оніщенко, не

гарантує того, що відповідні правові відносини, які виникають між суб'єктами соціальної комунікації, є належним чином врегульованими, у зв'язку з чим цілком виправданим є застосування аналогії закону та аналогії права [4, с. 75-76].

Здійснюючи узагальнення судової практики, адвокатом на даній стадії також застосовується метод **порівняння**, що полягає у зіставленні справ за подібними властивостями із тою, з якою звернувся до адвоката клієнт.

Очевидним також є застосування адвокатом **системного** методу при дослідженні обставин справи, за використання якого досліджуване явище розглядається як взаємозв'язок елементів. Тобто ці частини мають певний зв'язок і є частинами одного цілого. Використання даного методу доцільне як при аналізі обставин справи, так і при аналізі нормативно-правової бази, коли аналізується релевантне законодавство у системі. Також, при аналізі обставин справи адвокатом може застосовуватись **структурний** метод, за якого поведінка суб'єктів досліджується залежно від тої позиції, яку вони займають у відповідному структурному утворенні. З ним тісно пов'язаний функціональний метод, де аналізується функціональне призначення досліджуваного об'єкта (функціональна єдність із загальним явищем та функціональна необхідність).

При здійсненні прогнозування адвокатом може також застосовуватись **поведінковий** метод, що досліджує явища з позицій поведінкових характеристик. Зокрема як міняються стани та поведінка залежно від зовнішніх впливів, і навпаки.

Метод тлумачення – це сукупність способів та засобів аналізу текстів правових актів з метою встановлення їх змісту.

Під тлумаченням норм права розуміють певний розумовий процес, спрямований на з'ясування змісту норм права та роз'яснення всім зацікавленим суб'єктам [6, с. 209]. Загалом адвокат, здійснюючи тлумачення норм права, здійснює буквальне, поширювальне, комплексне або обмежувальне тлумачення. Буквальне (адекватне) тлумачення – роз'яснення, за якого дійсний зміст (смысл, мета) норми права відповідає буквальному текстовому вираженню, тобто «дух» і «буква» закону збігаються. Цей підхід також називають статистичним: все право вміщається в писаний закон; завдання юриста полягає в тому, щоб витягти його звідти, слідуючи за волею законодавця. Іншими словами, при тлумаченні шляхом логічного аналізу треба ретельно, постатейно досліджувати тільки текст закону. Поширювальне тлумачення – роз'яснення норм права, за якого їх дійсний зміст (смысл, мета) ширший за буквальний текст; «дух» закону ширший за його «букву». Такий підхід в деяких джерелах іменують як динамічний. Він зобов'язує адвоката враховувати соціальні явища, що з'явилися після прийняття закону. Девіз в даному випадку: «Закон не догма, а інструкція до дії». Обмежувальне тлумачення – роз'яснення норм права, за якого їх дійсний зміст вужчий за текстуальне вираження; «дух» закону вужчий за його «букву» [10, с. 401-402]. Найбільш раціональним до використання є комплексний підхід. Він побудований на одночасному

пізнанні в процесі тлумачення і букви, і духу закону. Тут не відкидаються соціальні реалії, але все ж адвокат в процесі аналізу опирається на закони й враховує дух права в цілому. Саме цей підхід на даному етапі взятю на озброєння практично у всіх країнах романо-германської сім'ї права і є, на мою думку найбільш вірним в процесі аналізу нормативно-правової бази правового конфлікту, з яким звернувся клієнт до адвоката.

Методи формування правової позиції у справі – кульмінація процесу консультування. Формування правової позиції у справі – важлива стадія консультування адвоката, адже він є завершальним. Зрештою, саме задля вирішення свого конфлікту до адвоката і звертається клієнт.

При здійсненні формування правової позиції адвокатом можуть використовуватись наступні методи: метод правового моделювання; метод індукції; метод дедукції; гіпотетико-дедуктивний метод; метод формалізації; метод опису; спеціально-юридичний метод.

Метод правового моделювання передбачає дослідження певних об'єктів та явищ на їх моделях. При формуванні правової позиції у справі адвокат моделює правові ситуації, і в комплексному використанні з методом прогнозування, може обрати найбільш оптимальну позицію у справі.

Здійснивши аналіз обставин справи та нормативно-правовий аналіз, адвокат при формуванні правової позиції у справі також може застосовувати методи **індукції** або **дедукції** (залежить від тих методів, за допомогою яких він здійснював попереднє дослідження і тих цілей, що має на меті консультування). **Індукція** – це метод дослідження і спосіб міркування, у якому загальний висновок будується на основі конкретних посилок. **Дедукція** – це метод дослідження і спосіб міркування, за допомогою якого з загальних посилок із необхідністю впливає висновок конкретного характеру [1, с. 26-27].

Гіпотетико-дедуктивний метод також може використовуватись адвокатом при формуванні правової позиції у справі. Так, створюється гіпотетична правова конструкція, що розгортається, піддається перевірці за результатами якої вона або підтверджується, або спростовується.

Формалізація – це побудова абстрактно-математичних моделей, що розкривають сутність досліджуваних процесів дійсності. При формалізації міркування про об'єкти переносяться в площину оперування зі знаками (формулами). Відношення знаків замінюють собою висловлення про властивості та відношення предметів [3].

Здійснюючи консультацію адвокат використовує також методи **опису** та **формалізації**. Використання методу формалізації обумовлено потребою використовувати конкретні юридичні формулювання та термінологію. Даний метод тісно пов'язаний зі **спеціально-юридичним** методом, сутність якого полягає в описі явищ державно-правової дійсності за допомогою юридичної термінології, висвітленні діяльності соціальних суб'єктів з точки зору юридичних моделей поведінки, з позицій законного або протиправного, обов'язкового або можливого. Під час

такого описування відбувається реконструкція фактів та явищ правової дійсності, їх юридична оцінка, виявляються тенденції та закономірності юридичної практики, удосконалюється юридична термінологія.

Щодо методу опису – то готуючи консультацію адвокат може неусвідомлено використовувати даний метод, адже без нього консультація просто не відбудеться. Емпіричний опис – це фіксація засобами мови інформації, отриманої в ході дослідження явища або об'єкта

Не всі з названих методів обов'язково використовуються адвокатом на тій чи іншій стадії консультування. Адвокат має сам, серед запропонованих, обрати ті, що дозволять йому досягти цілей консультування в кожній конкретній справі. Вибір метода залежить, зокрема, від обставин справи, особи довірителя, обставин правової реальності в конкретно визначений період тощо. Проте, яка б комбінація методів не була використана адвокатом, слід пам'ятати про ті вимоги, яким обраний метод має відповідати. Так, А.В. Хрідочкін наголошує на наступних характеристиках методу, наявність яких свідчатиме про його релевантність:

1. відносність;
2. допустимість;
3. вірогідність [9, с. 257].

Встановлюючи відносність методу пізнання адвокат співвідносить ті характеристики об'єкта, що має на меті дослідити, з характеристикою конкретного методу. У тому випадку, якщо адвокат приходить до висновку, що властивості досліджуваного явища розкриваються за допомогою конкретного методу, можна говорити про те що метод відноситься до об'єкта (є відносним). Як зазначає А. Хрідочкін, відносність методу досить тісно пов'язана з його істинністю, тобто вірогідність інформації, що отримується за його (методу) допомогою. Адже висновки, що їх може дійти адвокат, залежать в тому числі й від тих методів, що адвокат застосовує. Під час розв'язання питання про доцільність застосування конкретного методу (засобу, способу і так далі) фактично вирі-

шується питання про те, якого ступеня вірогідності (істинності) нам необхідне знання в даному випадку, та який обсяг ресурсів, у тому числі розумових, у процесі застосування того чи іншого методу є сенс витратити для отримання необхідної кількості істинного (певного ступеня істинності) знання [9, с. 259-260].

У силу своєї специфіки юридична наука приділяла, приділяє і буде приділяти увагу проблемі допустимості. Однак ця увага в більшою мірою проявляється у контексті проблеми законності, а відповідно розгортається і розглядається переважно процесуальними науками, у межах яких цю проблему розглядають, як правило, в контексті теорії доказів та процесуальних дій [9, с. 269].

Висновки. Отже, здійснюючи процес консультування адвокату слід бути свідомим тих методів, що він використовує, адже це дозволяє в повній мірі досягти цілей консультування. Під поняттям **методології консультативної роботи адвоката**, варто розуміти систему методів, що використовуються адвокатом для досягнення цілей консультативної роботи. Методи, що їх використовує адвокат здійснюючи консультування доцільно **класифікувати** на такі групи, залежно від очікуваних результатів за наслідками їх використання: методи збору інформації по справі; методи оцінки обставин справи та нормативно-правової бази; методи формування правової позиції у справі. Зазначена класифікація доповнює наявну установлену класифікацію методів наукового пізнання, розробленої філософською та юридичною науками. В процесі консультування адвокат може використовувати наступні методи: метод угруповання; формально-логічний метод; метод узагальнення; метод аналогії; метод тлумачення; метод прогнозування; системний метод; структурний метод; метод порівняння; поведінковий метод, ряд психологічних методів, що обумовлено специфікою консультативної роботи; метод аналізу; метод синтезу; метод аксіоматичного синтезу; структурний метод; метод порівняння; поведінковий метод. Даний перелік не є вичерпним і може змінюватись залежно від розвитку суспільно-правових відносин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Методи наукових досліджень : навч. посібник / А.І. Грабченко, В.О. Федорович, Я.М. Гаращенко ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків : НТУ «ХПІ», 2009. 142 с.
2. Кириллова Т.С. Стародубцева К.А. Федосова Е.Ю. Гурьянов Д.А. Анализ и синтез. *Тенденции инновационного развития науки и практики*. Сборник научных статей по материалам Международной научно-практической конференции 30 ноября 2017 г. Международный научно-информационный центр «Наукофера». Смоленск : ООО «Новаленсо», 2017. 202 с. С. 152-154.
3. Конверський А.Є. Логіка : підручник. М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2016. 390 с.
4. Оніщенко О., Сунегін С. Застосування аналогії права в адміністративному судочинстві : деякі аналітичні роздуми. *Право України*, 2016, № 2. С. 75-81.
5. Скабелина Л.А. Психологические аспекты адвокатской деятельности : монография. Москва : Федеральная палата адвокатов, 2012. с. 229
6. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник. М-во освіти і науки України. Вид. 4-те, допов. і перероб. Київ : Правова єдність, 2014. 524 с.
7. Сурилов А.В. Теория государства и права : учеб. пособие. Київ ; Осаде : Вища шк., 1989. 439 с. С. 47.
8. Философия науки : Общие проблемы познания. *Методология естественных и гуманитарных наук : хрестоматия* / отв. ред.-сост. Л.А. Микешина. Москва : Прогресс-Традиция : МПСИ : Флинта, 2005. 992 с.
9. Методологія сучасного правознавства : навч. посібник / А.В. Хрідочкін, П.В. Макушев ; Дніпропетров. гуманітар. ун-т. Дніпро : Гельветика, 2017. 367 с.
10. Юридична техніка : навчальний посібник для вищих навчальних закладів / І.Д. Шутак, І.І. Онищук. Івано-Франківськ, 2013. 496 с.